

Zakościelna, Anna

Jublieusz Nestora lubelskiej archeologii

Archeologia Polski Środkowowschodniej 4, 272-273

1999

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez **Muzeum Historii Polski** w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ANNA ZAKOŚCIELNA

JUBILEUSZ NESTORA LUBELSKIEJ ARCHEOLOGII

W 1998 roku Doc. Dr hab. Jan Kowalczyk skończył 80 lat. Z okazji tego pięknego jubileuszu grupa uczniów i przyjaciół z Katedry Archeologii UMCS oraz Instytutu Archeologii i Etnologii Polskiej Akademii Nauk w Warszawie zorganizowała 9 X uroczystość poświęconą jednemu z nestorów polskiej archeologii.

Jan Kowalczyk przed wojną był studentem Politechniki Gdańskiej. W 1939 roku wrócił do Lublina, by jako ochotnik wziąć udział w obronie miasta¹. Po wojnie studiował prehistorię, antropologię i etnografię w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim, u profesorów Jana Czekanowskiego, Stefana Noska i Józefa Gajka. Jest pierwszym wykształconym w Lublinie magistrem archeologii (1948), pierwszym także asystentem Katedry Archeologii UMCS (1946-1951), a także pierwszym pracownikiem Katedry, który – na podstawie pracy *Obrządek pogrzebowy w młodszej epoce kamienia na ziemiach polskich*² – doktoryzował się na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym UMCS.

Jan Kowalczyk zaangażowany był również w rozwój Muzeum Lubelskiego. Organizował i jako pierwszy kierował Działem Archeologii, stworzył pierwszą „stałą” wystawę poświęconą pradziejom Lubelszczyzny. W 1953 r. powołany został na kierownika Katedry Archeologii, ale już w 1955 r. zwolniono go „ze względów ideologicznych”. Nieprawnomyślny uczony, dla którego nie było miejsca w Lublinie, został zatrudniony na stanowisku kierownika (!) Działu Neolitu centralnego Państwowego Muzeum Archeologicznego w Warszawie, gdzie doszedł do funkcji wicedyrektora. W 1967 r. przeprowadził przewód habilitacyjny w Instytucie Archeologii Uniwersytetu Warszawskiego, na podstawie rozprawy *Początki neolitu na ziemiach polskich*³, po czym przeniósł się do Instytutu Historii Kultury Materialnej PAN, gdzie w latach 1972-1978 pełnił funkcję kierownika Zakładu Epoki Kamienia.

Po przeniesieniu do Warszawy utrzymywał stałe kontakty naukowe z Lublinem i Lubelszczyzną; z ramienia PMA kierował wielosezonowymi badaniami w Gródku nad Bugiem i na Płaskowyżu Nałęczowskim, w Klemencowicach, Stoku i Lesie Stockim. Był także nauczycie-

lem wielu roczników studentów naszej Katedry, prowadząc wykłady zleczone w latach 1960-1963 oraz 1975-1977. Od 1977 r. pracował w Katedrze na 1/2 etatu, a od 1983 r. podjął w niej pracę w pełnym wymiarze, ratując Katedrę przed groźbą zawieszenia naboru na studia. Pod Jego kierunkiem powstało kilka prac magisterskich, jako recenzent uczestniczył w obronach wielu prac doktorskich. W 1974 r. w uznaniu zasług Senat Uczelni uhonorował Jana Kowalczyka medalem „Nauka w służbie ludu”.

Doc. Jan Kowalczyk należy do grona najlepszych znawców problematyki młodszej epoki kamienia na ziemiach polskich. Specjalizował się zwłaszcza w zagadnieniach kultury pucharów lejkowatych, choć pewnie nie istnieje neolityczna kultura, w poznaniu której nie ma twórczego udziału naszego Jubilata⁴. Ustalenia i hipotezy Jego autorstwa do dzisiaj są cytowane w polskiej i zagranicznej literaturze przedmiotu i zapewne długo jeszcze będą inspiracją przyszłych badań, co znajduje potwierdzenie w powstałych w ostatnich latach pracach kolegów z ośrodka poznańskiego⁵.

W życiu codziennym, jak i pracy naukowej, cechuje Go nadzwyczajna skromność i delikatność zjednująca Mu życzliwość wszystkich, którzy mieli szczęście spotkać na swej drodze Jana Kowalczyka. Jest to człowiek wielkiego serca i pokory, taki, których dziś już, niestety, niewiele.

Uroczystości Jubileuszu poprzedziła msza święta w kościele akademickim KUL odprawiona za dusze zmarłych archeologów. Następnie uczestnicy zgromadzili się w pomieszczeniach Katedry Archeologii, gdzie zebranych powitał i pierwsze życzenia i gratulacje złożył Jubilatowi dr hab. Andrzej Kokowski, nowy kierownik Katedry. Poza gospodarzami w uroczystościach uczestniczyli pracownicy PMA w Warszawie z dyrektorem dr. Janem Jaskanisem, Instytutu Archeologii i Etnologii PAN (dawnego IHKM) z dyrektorem prof. Romualdem Schildem, a zwłaszcza kierowanego przez Jana Kowalczyka Zakładu Epoki Kamienia oraz władze Wydziału Humanistycznego UMCS w osobach dziekana prof. Ryszarda Szczygła i prodziekana prof. Marka Mądziaka.

W czasie składania życzeń i powinszowań dziekan R. Szczygieł przekazał Jubilatowi list gratulacyjny, dy-

¹ por. W. Białosiewicz, A. L. Gzella, *Bronili Lublina, wrzesień 1939*, Lublin 1994, s. 130-131, 208, 212.

² streszcz.: Spr. PAU, 52: 1951, s. 981-983.

³ druk: WA, t. 34: 1969, s. 3-69.

⁴ por. bibliografia Jego prac: AListy 1997, nr 1.

⁵ np. L. Czerniak, *Wczesny i środkowy neolit na Kujawach 5400-3650 p. n. e.*, Poznań 1994, s. 11, *passim*.

rektor IAIe PAN R. Schild poświęcony Mu 43 tom „Archeologii Polski”⁶, której redaktorem był doc. J. Kowalczyk w latach 1975-1978. Następnie dyrektor PMA J. Jaskanis wręczył pismo gratulacyjne i zbiór prac przygotowanych przez pracowników Działu Neolitu, którym przed laty kierował doc. Kowalczyk. Prezes Lubelskiego Oddziału SNAP dr Anna Zakościelna ofiarowała makietę dedykowanego Jubilatowi III tomu „Archeologii Polski Środkowowschodniej”, który ukazał się w niepełna dwa miesiące po uroczystościach. W imieniu pracowników Zakładu Epoki Kamienia życzenia składała dr Zofia Sulgostowska, kierująca tym Zakładem po odej-

ściu doc. Jana Kowalczyka, a jednocześnie wieloletnia wykładowczyni Katedry Archeologii UMCS.

Z listów gratulacyjnych i telegramów, jakie przyszły na adres Katedry, wymienić należy życzenia od prof. Andrzeja Żakiego z Zurychu, który był pierwszym doktorem archeologii UMCS (1949) oraz od prof. Stefana K. Kozłowskiego z Francji.

Dziękując zebranych wzruszony Jubilat zwrócił przede wszystkim uwagę na rolę przyjaźni i życzliwości jaka powinna istnieć między współpracującymi ze sobą ludźmi, którymi to uczuciami przez całe życie się kierował i jakich miał szczęście doświadczać. My również doświadczyliśmy od niego wiele takich uczuć i zawsze żywego zainteresowania naszą pracą i problemami. Życząc *plurimos annos Drogi Jubilacie*, serdecznie za to dziękujemy!

⁶ B Balcer, Jubileusz osiemdziesięciolecia Docenta dr hab. Jana Kowalczyka, APolski, t. 43: 1988, s. III-VI.